

Dr hab. inż. Elżbieta Szymańska, prof. SGGW
Szkoła Główna Gospodarstw Wiejskiego w Warszawie
Instytut Ekonomii i Finansów
Katedra Logistyki

Warszawa, 10.11.2022 r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej

mgr. Mateusza Mariusza Mierzejewskiego

pt. „Ocena wpływu wzrostu gospodarczego na dobrostan wymierny”

napisanej pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Krzysztofa Firleja

1. Formalna podstawa przygotowania recenzji

Formalną podstawę przygotowania recenzji stanowiło pismo Dyrektora Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie Pana Prof. dr hab. inż. Stanisława Popka z dnia 26 września 2022 roku w związku z postanowieniem Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie z dnia 1 września 2022 roku.

Recenzja została sporządzona zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574).

2. Ocena zasadności podjęcia tematu badawczego

Podjęty w rozprawie problem badawczy jest bardzo istotny. Powszechnie uważa się, że sukcesy bądź porażki krajów, regionów, miast zależą od tempa wzrostu gospodarczego. Wysokie tempo wzrostu oznacza poprawę stanu gospodarki, wzrost produkcji przemysłowej i eksportu oraz wpływa na przyływ zagranicznych inwestycji. Podstawową miarą wzrostu gospodarczego jest Produkt Krajowy Brutto (PKB), czyli wartość dóbr i usług wytworzonych w danym kraju w wybranym okresie czasu. Gdy produkt krajowy brutto zwiększa się, gospodarka kraju rozwija się. Nie zawsze jednak przyrost PKB jest odczuwany przez społeczeństwo i przekłada się na poprawę standardu życia, lepszą sytuację socjalną, czy też większe bezpieczeństwo publiczne. Ponadto nie wszystkie grupy społeczne korzystają z dobrodziejstw wzrostu PKB w jednakowym stopniu.

W krajach Unii Europejskiej przez wiele lat koncentrowano się na problemach gospodarczych, zaniedbując społeczny wymiar współczesnych gospodarek. Dopiero w połowie lat 90. XX wieku zweryfikowano to podejście, dostrzegając potrzebę wzajemnego wspierania

się celów gospodarczych i społecznych. Przełomowym momentem było przyjęcie w 2000 roku strategii lizbońskiej, zakładającej konieczność sprostania konkurencji światowej poprzez realizację celów ekonomicznych oraz wyzwań społecznych.

Oceniając znaczenie tematyki rozprawy doktorskiej, można odnieść się do Raportu Komisji ds. Pomiaru Wyników Gospodarczych i Postępu Społecznego opublikowanego w 2009 roku. Na czele tej komisji stanął laureat Nagrody Nobla z 2001 roku, Joseph E. Stiglitz, były doradca Białego Domu oraz główny ekonomista Banku Światowego a funkcję doradcy pełnił ekonomista indyjski Amartya Sen, laureat Nagrody Nobla z 1998 roku. Główne zalecenie raportu sformułowane pod adresem badaczy wskazuje, iż mniej uwagi należy poświęcać opracowaniu wskaźników pomiaru wyników działalności gospodarczej, a więcej doskonaleniu pomiaru warunków i jakości życia obywateli (people's well-being), z uwzględnieniem racjonalnego gospodarowania zasobami przyrodniczymi i kulturowymi, zwłaszcza tymi, które są nieodnawialne. Kilka lat wcześniej w 2005 roku Geoff Wood i John Newton wskazali, że dobrostan staje się głównym przedmiotem zainteresowania w rozważaniach nad rozwojem społecznym i polityką społeczną, wypierając dobrobyt, zwłaszcza tam, gdzie zwiększanie kompetencji (ang. capacity building) staje się ważniejsze niż ochrona socjalna.

Na tej podstawie należy stwierdzić, że oceniane opracowanie dotyczy bardzo ważnego i aktualnego zagadnienia. Ponadto, Doktorant trafnie określił przesłanki podjęcia tematyki badań. Wskazał, że modele wzrostu gospodarczego nie odzwierciedlają w pełni zmian, jakie zachodzą w poszczególnych gospodarkach. Wpływ wzrostu gospodarczego na dobrostan stanowi istotną lukę badawczą w literaturze. Ponadto ograniczona liczba badań tej relacji implikuje brak dedykowanych poszczególnym przestrzeniom dobrostanu zaleceń w zakresie prowadzonych polityk wzrostu gospodarczego.

3. Ocena struktury i treści rozprawy

Oceniana rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny i jest bardzo obszerna. Rozprawa liczy 358 stron zasadniczego tekstu i zawiera 40 tabel, 12 rysunków, 6 map i 182 tabele. Bibliografia rozprawy jest wyjątkowo bogata i obejmuje 563 pozycje literatury, w tym tylko 87 w języku polskim. Wszystkie cytowane źródła wiedzy Doktorant umiejętnie wykorzystał w kolejnych rozdziałach dysertacji.

Treść rozprawy odpowiada tematowi zawartemu w tytule. Układ pracy jest logiczny a kolejność rozdziałów właściwa. Rozprawa składa się z wprowadzenia, pięciu rozdziałów oraz podsumowania. Tematyka poszczególnych rozdziałów została rozwinięta przez podział treści

na podrozdziały pierwszego stopnia. Na końcu pracy Doktorant zamieścił bibliografię oraz wykaz załączników do rozdziału 3 i 5., które obejmują łącznie 49 stron.

We wprowadzeniu Doktorant przedstawił uzasadnienie podjęcia tematyki badań. Nawiązał do rozwoju teorii ekonomii w zakresie wzrostu gospodarczego i sposobów jego pomiaru. Następnie wskazał, że zmiany zachodzące w gospodarce wymagają uwzględnienia czynników społecznych w opisie zjawisk wzrostu gospodarczego, co prowadzi do kształtowania się różnych koncepcji teoretycznych. Z kolei dobrostan jako wielowymiarowa koncepcja wymaga uwzględnienia potrzeb materialnych i niematerialnych oraz poziomu nakładów wykorzystywanych do ich zaspokojenia. We wprowadzeniu Doktorant przedstawił także cel główny badań, cele szczegółowe, hipotezę główną i hipotezy pomocnicze oraz strukturę pracy.

W dalszej części rozprawy dwa pierwsze rozdziały koncentrują się na wykorzystaniu metody opisowej polegającej na poddaniu krytycznej analizie literatury krajowej oraz zagranicznej. W rozdziale pierwszym przeprowadzono opis genezy oraz zdefiniowano pojęcie dobrostanu, w tym dobrostanu wymiernego. Ponadto przedstawiono w nim wybrane badania dotyczące relacji między wzrostem gospodarczym a dobrostanem wymiernym, wskazując tym samym na występującą współcześnie lukę badawczą w tym obszarze. W rozdziale drugim dokonano przeglądu literatury dotyczącej teoretycznych modeli wzrostu gospodarczego. Na tej podstawie przedstawiono genezę współczesnych modeli wzrostu i wyodrębniono najważniejsze czynniki wzrostu gospodarczego, które mogą być wykorzystane do opisu sytuacji gospodarczej w badanych krajach. Treść tych rozdziałów wskazuje, że Doktorant posiada dużą wiedzę teoretyczną z zakresu ekonomii.

Rozdział trzeci ma charakter metodyczny. Zaprezentowano w nim źródła danych i przedstawiono analizowane w rozprawie grupy wskaźników. Ponadto wskazano metody badań ilościowych, wykorzystane w klasyfikacji wskaźników i gospodarek analizowanych krajów oraz analizie relacji między wybranymi wskaźnikami wzrostu gospodarczego i dobrostanu wymiernego.

Rozdział czwarty i piąty cechuje badawczy charakter. Dokonano w nich analizy mierników i wskaźników wzrostu gospodarczego oraz dobrostanu wymiernego i relacji między tymi parametrami. W rozdziale czwartym zaprezentowano kształtowanie się wskaźników wzrostu gospodarczego w badanych krajach UE w latach 1995-2019. Ponadto przeprowadzono klasyfikację krajów w grupy o zbliżonych strukturach wskaźników wzrostu gospodarczego i wskaźników dobrostanu wymiernego. W ostatnim rozdziale przedstawiono wyniki badań dotyczących relacji między strukturą wzrostu gospodarczego a poszczególnymi wskaźnikami dobrostanu wymiernego. Na podstawie analiz określono główne czynniki wzrostu, które

wpływają na poprawę, lub pogorszenie się jakości dobrostanu wymiernego. W tym rozdziale przedstawiono także schemat relacji między strukturą wzrostu gospodarczego a dobrostanem wymiernym i wskazano na wyniki badań, które mogą być wykorzystane przy kształtowaniu wzrostu gospodarczego. Zawartość rozdziałów czwartego i piątego potwierdza duże umiejętności analityczne Doktoranta.

W zakresie treści rozprawy nasuwają się dwie uwagi. Wydaje się, że spis treści Doktorant mógł wzbogacić o podrozdziały drugiego stopnia, zwłaszcza w rozdziale drugim, trzecim i czwartym. Analizując bowiem teorie ekonomiczne, modele wzrostu, czy też warunki dobrostanu Doktorant wyodrębnił je w treści rozprawy tytułami, które nie występują w spisie treści. Uwzględnienie analizowanych zagadnień w spisie treści znacznie wzbogaciłoby postrzeganie dysertacji.

W rozprawie nie zamieszczono załączników dotyczących rozdziału 4., na które Doktorant wielokrotnie powołuje się w treści dysertacji. W tych załącznikach zawarto głównie statystyki opisowe, więc ich brak utrudnia ocenę grupowania państw według różnych kryteriów. Brak uwzględnienia załączników do rozdziału 4 wynikał prawdopodobnie z bardzo dużej objętości rozprawy. Być może to również stanowiło przyczynę niezamieszczenia na końcu rozprawy spisu map, rysunków, tabel i wykresów.

4. Ocena merytoryczna rozprawy

Tematyka rozprawy mieści się w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse. Pod względem merytorycznym rozprawę oceniam pozytywnie. Doktorant poprawnie sformułował problem naukowy i przy zastosowaniu odpowiednich metod badawczych doprowadził do jego rozwiązania, formułując na podstawie otrzymanych wyników odpowiednie wnioski. Głównym celem badawczym dysertacji była ocena wpływu wzrostu gospodarczego na kształtowanie się dobrostanu wymiernego w krajach europejskich. Dla potrzeb realizacji celu głównego Doktorant sformułował siedem celów szczegółowych.

1. Rozpoznanie genezy terminu dobrostanu wymiernego oraz umiejscowienie go w przestrzeni badań ekonomicznych;
2. Przegląd badań nad relacjami między wzrostem gospodarczym a dobrostanem wymiernym w celu wskazania dotychczas określonych implikacji;
3. Ustalenie wskaźników endogenicznych zawierających się w przestrzeni dobrostanu wymiernego;

4. Kwerenda literatury na temat terminu wzrostu gospodarczego oraz określenie głównych czynników strukturalnych wzrostu gospodarczego, które przyjmowane są w modelach teoretycznych, w celu doboru zmiennych egzogenicznych do badania;
5. Identyfikacja struktur wzrostu gospodarczego, jak i poszczególnych miar dobrostanu wymiernego przeprowadzona poprzez klasyfikację państw, w celu wskazania gospodarek o zbliżonych parametrach w tych obszarach, czyli prowadzących podobną politykę społeczno-gospodarczą, lub też będących na zbliżonych poziomach wzrostu oraz rozwoju gospodarczego;
6. Określenie relacji między poszczególnymi wskaźnikami struktury wzrostu gospodarczego a miarami opisującymi przestrzeń dobrostanu wymiernego;
7. Opracowanie mapy najistotniejszych relacji między strukturą wzrostu gospodarczego a wskaźnikami dobrostanu wymiernego, która posłuży wskazaniu pożądanych polityk struktury wzrostu odpowiadających na potrzeby społeczne.

Sformułowane cele szczegółowe wiążą się logicznie z celem głównym. Ocena wpływu wzrostu gospodarczego na kształtowanie się dobrostanu wymiernego w krajach europejskich nie jest jednak jednoznaczna, ponieważ na przedstawione miary dobrostanu wymiernego w różnych obszarach wpływają różne wskaźniki wzrostu gospodarczego.

Na podstawie przyjętych celów oraz kwerendy literatury w rozprawie sformułowano hipotezę główną i pięć hipotez szczegółowych. W moim przekonaniu formułowanie celu głównego i celów szczegółowych jest zasadne. W przypadku jednak hipotez takie podejście nie jest najlepsze ale w niektórych opracowaniach naukowych występuje. Moim zdaniem hipotezy powinny mieć charakter równorzędny. Jako hipotezę zerową (H_0) Doktorant przyjął, że wzrost gospodarczy przekłada się na kształtowanie wartości wskaźników dobrostanu wymiernego. Jako hipotezy pomocnicze wskazał następujące przypuszczenia.

- H1: Istnieje zależność między strukturą wzrostu gospodarczego a czynnikami dobrostanu wymiernego;
- H2: Poszczególne warunki dobrostanu wymiernego pozostają pod wpływem zbliżonych elementów struktury wzrostu gospodarczego;
- H3: Badane kraje europejskie cechują się silnym zróżnicowaniem struktur wzrostu gospodarczego;
- H4: Zróżnicowanie struktur wzrostu przekłada się na klasyfikację państw względem miar dobrostanu wymiernego;
- H5: Istnieje możliwość wskazania najistotniejszych dla ewolucji przestrzeni dobrostanu wymiernego czynników struktury wzrostu gospodarczego.

Hipotezy 1, 2 i 4 wskazują na zależność przyczynowo skutkową, co stanowi dużą wartość poznawczą badań. Hipotezy 3 i 5 nie mają takiego charakteru, ale również są ważne i poprawnie sformułowane. Pewien niedosyt powoduje jedynie określenie struktury wzrostu gospodarczego, które występuje we wszystkich hipotezach pomocniczych, a nie zostało wyjaśnione. Podobna uwaga dotyczy określenia „restrukturyzacja społeczno-gospodarcza”, które zostało użyte we wnioskach. Sformułowane hipotezy badawcze odpowiednio zweryfikowano w kolejnych rozdziałach rozprawy.

W badaniach wykorzystano wskaźniki dobrostanu wymiernego oraz wzrostu gospodarczego z 31 krajów Europy gromadzone przez: OECD, Eurostat, World Happiness Raport i Numbeo. Okres badawczy obejmował lata 1995-2019. Podkreślenia wymaga fakt, iż przy założeniu o niewystąpieniu braków danych dla danego przypadku, możliwe było otrzymanie 775 obserwacji o różnych cechach czasowych oraz przestrzennych dla danego wskaźnika. To wskazuje na ogrom informacji zawartych w przyjętych do badań wskaźnikach. Dodatkowo wyodrębniono 75 wskaźników wzrostu gospodarczego oraz 61 wskaźników dobrostanu wymiernego, które wykorzystano w badaniach zależności między wzrostem gospodarczym a dobrostanem wymiernym.

W analizie danych wykorzystano odpowiednie metody statystyczne. W charakterystyce wskaźników zastosowano metody: opisową, graficzną, metody klasyfikacji i badania zależności. W opisach szeregów czasowych poszczególnych wskaźników wykorzystano podstawowe miary statystyczne takie jak: średnia arytmetyczna, mediana, odchylenie standardowe i wariancja. W celu wyodrębnienia kolejnych grup państw o zbliżonych cechach analizowanych wskaźników wykorzystano aglomeracyjną analizę skupień z zastosowaniem metody Warda oraz odległości euklidesowych. Zależności między wzrostem gospodarczym a dobrostanem wymiernym określono na podstawie wskaźnika korelacji Pearsona oraz metody regresji wielorakiej. W ocenie jakości modeli zastosowano współczynnik determinacji R^2 . Ponadto dokonano oceny zgodności modelu z danymi empirycznymi na podstawie analizy reszt przy wykorzystaniu różnych testów, m.in. testu Fishera-Snedecora odnośnie stabilności wariancji, testu Durбина-Watsona w zakresie występowania autokorelacji i testu Shapiro-Wilka dotyczącego występowania rozkładu normalnego. Na uwagę zasługuje fakt, iż Doktorant nie tylko przedstawił wykorzystane w rozprawie metody statystyczne ale uzasadnił ich wybór i odpowiednio zastosował.

Charakterystyki badanych krajów dokonano na podstawie wskaźników wzrostu gospodarczego, dobrostanu wymiernego z uwzględnieniem różnych warunków oraz wskaźników dobrostanu deklaratywnego. Każdy z tych wymiarów uzasadniono. W rezultacie

uwzględnienia różnych wskaźników otrzymano wiele podziałów analizowanych krajów. W pierwszym przypadku zaprezentowano 9 klasyfikacji i wyodrębniono 12 grup, w drugim 9 klasyfikacji i 13 grup a w trzecim 3 klasyfikacje i 6 grup krajów.

Zwieńczeniem analiz jest przedstawienie relacji między strukturą gospodarczą a wskaźnikami dobrostanu pośredniego i wskaźnikami dobrostanu deklaratywnego. Przed przystąpieniem do modelowania ze względu na silne zróżnicowanie danych dokonano normalizacji danych oraz przeprowadzono badanie korelacji między wskaźnikami wzrostu gospodarczego, w celu wyeliminowania zmiennych zawierających zbliżone informacje statystyczne. W badaniu relacji między strukturą wzrostu gospodarczego a poszczególnymi wskaźnikami przestrzeni warunków dobrostanu, opracowano dwie kategorie modeli różniące się zmiennymi egzogenicznymi: modele pełne wykorzystujące 61 zmiennych oraz modele częściowe, ze względu na braki danych w okresie objętym analizą, obejmujące 43 zmienne.

Ostatecznie, przy wykorzystaniu metody regresji w przód Doktorant zbudował szereg modeli zależności między czynnikami struktury wzrostu gospodarczego a poszczególnymi miarami dobrostanu wymiernego. Nie ograniczył się jednak tylko do przedstawienia modeli, ale dokonał także weryfikacji ich poprawności. Następnie na podstawie modeli Doktorant sformułował określone wnioski, które mogą być przydatne w programowaniu wzrostu gospodarczego oraz kształtowania dobrostanu ludzi. Mogą posłużyć do opisu i predykcji wpływu zmian gospodarczych w różnych sektorach. Ponadto, mogą przyczynić się do lepszego rozumienia zachodzących zjawisk gospodarczych. Możliwość wykorzystania uzyskanych wyników w sferze gospodarczej i społecznej wskazuje na ich praktyczną wartość.

Przedstawiona w rozprawie procedura badawcza przy wykorzystaniu odpowiednich danych z różnych źródeł i metod statystycznych, zakończona sformułowaniem wniosków wskazuje na umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Autora rozprawy.

Drobne wątpliwości budzi jedynie bardzo duża liczba modeli, która wynika z uwzględnienia dużej liczby zmiennych z zakresu wzrostu gospodarczego i dobrostanu. Ponadto, mając na uwadze braki danych, Doktorant zbudował modele pełne i częściowe z uwzględnieniem siedmiu różnych warunków dobrostanu. Z jednej strony opracowane modele dostarczają bardzo dużo wiedzy, ale z drugiej ich analiza jest utrudniona, co ogranicza ich wykorzystanie. Podobna uwaga dotyczy dużej liczby grupowań krajów UE wg różnych kryteriów. Inne uwagi merytoryczne:

- w analizie danych wskazane jest wyjaśnienie, dlaczego w indeksach wykorzystania pracy i produktywności pracy oraz wydajności wieloczynnikowej za rok bazowy przyjęto 2001, a przy indeksach inflacji i cen mieszkań rok 2015;

- w dysertacji Doktorant stosuje zamiennie określenia wskaźnik i miernik, które nie są synonimami. Miernik może być wyrażony w jednostkach naturalnych, wartościowo lub procentowo. Z kolei wskaźnik to inaczej mierniki odniesiony do jakiejś podstawy;
- w rozprawie nie zawsze poprawnie zastosowano wyrazy liczba i ilość. Otóż liczbę stosuje się do rzeczowników policzalnych a ilość do niepoliczalnych, np. ilość dobra, kapitału, czasu, liczba lekarzy, pokoi, nowych rozwiązań;
- na wykresach 4.24-4.28 przedstawiono podatki ekologiczne w badanych krajach, a w grupowaniu krajów na s. 197, które są powiązane z tymi wykresami, wskazano na podatki na rzecz świadczeń socjalnych.

5. Ocena rozprawy pod względem formalnym

Oceniana rozprawa jest napisana poprawnym i zrozumiałym językiem oraz właściwie przygotowana pod względem technicznym. Wyjątkowo dobrze Doktorant przygotował teoretyczną część pracy, uwzględniając różne teorie ekonomiczne i modele wzrostu gospodarczego. Poszczególne zagadnienia Doktorant umiejętnie połączył w logiczną całość. W części empirycznej pracy, mimo bardzo dużej liczby wskaźników i mierników, na uwagę zasługuje poprawność analiz i interpretacji wyników. Świadczy to o dojrzałości naukowej Doktoranta. Ze względu na dużą objętość rozprawy Doktorant nie uniknął jednak pewnych błędów gramatycznych, stylistycznych i interpunkcyjnych. Najważniejsze z nich przedstawiono w punktach.

- Wśród błędów gramatycznych i stylistycznych można wymienić następujące określenia czy zdania: „na wzrost gospodarczy danego obszaru mają również szoki społeczno-ekonomiczne..” (s. 72), „reformowanie prowadzonych politycznych gospodarczych w celu ich reorientacji..” (s. 82), „wśród najważniejszych zależności w obszarze w zakresie (s. 150), „W związku z powyższym, przez ocenę wzrostu gospodarczego rozumiana jest ocena kształtowania się miar znajdujących się w zakresie cech oceny wzrostu gospodarczego (przedstawiona na rysunku 2.2)” (s. 155), „w ogólnym procesie wykorzystano blisko wszystkie zgromadzone dane” (s. 337), „poszczególne przestrzenie warunków dobrostanu pośredniego pozostają pod w relacjach w o różnej sile” (s. 358).
- Błędy interpunkcyjne w rozprawie najczęściej dotyczą braku przecinka przed wyrazem „który” lub „że” i obecności przecinka przed spójnikami „oraz”, i „a”.
- Zwracam uwagę, że wyraz „aniżeli” piszemy razem.

- Ze względu na bogactwo języka polskiego nie należy stosować powtórzeń wyrazów w tych samych i kolejnych zdaniach, np. zgodnie (s. 26), depresja (s. 70), wyznaczenia (s. 128), zastosowanie (s. 140), kwestie (s. 204), zaobserwować (s. 226), nastąpił (s. 260), wszystkich (s. 268), w przypadku (s. 288), wskazać (s. 313), badają (s. 353), przestrzeni (s. 357), itp.
- W pracy naukowej należy unikać wyrażen potocznych typu: „mnóstwo” (s. 14), „poniekąd” (s. 55), „co za tym idzie” (s. 7, 8, 48, 130), „opiera się” (s. 129, 315), „dotychczasowo stosowanej” (s. 130), „oparte o założenie” (s. 142), „w przestrzeni badań” (s. 146, 147, 148). Należy także unikać błędnych określeń, np. „różniących się dla różnych” (s. 140) przedstawiono ich obrazowanie (s. 161).

Inne uwagi bardziej techniczne dotyczą różnych zagadnień.

- W całej rozprawie Doktorant przedstawiał wykresy, tabele oraz rysunki i dopiero pod nimi zamieszczał odniesienia i dokonywał analiz. W prawidłowym podejściu najpierw powinno być przynajmniej odniesienie do wykresu, rysunku czy tabeli w tekście, a następnie wykres, rysunek lub tabela. Zasadnicza analiza wykresów lub tabel w całości lub części może być przed lub po wykresie lub tabeli. Poprawne podejście w tym zakresie ograniczyłoby puste przestrzenie w rozprawie.
- Zastosowane w rozprawie odniesienia do literatury są bardzo zróżnicowane. Część odniesień w nawiasach półokrągłych zawiera inicjały imion, rok oraz skrót str. W innych nie ma inicjałów, jest skrót s. albo w ogóle nie ma podanej strony. Podobna sytuacja występuje w przypadku Autorów publikacji w tekście, przy części nazwisk są inicjały imion, a przy innych ich nie ma. Z kolei w niektórych odniesieniach Doktorant podał całe tytuły opracowań w nawiasach (s. 97, 98, 110, 116, 121, 126, 138), co nie jest dobrym rozwiązaniem. Wskazane jest ujednoczenie odniesień do literatury poprzez zastosowanie np. stylu APA.
- W dysertacji powinien być ujednoczony sposób podawania określonych lat danego wieku. Doktorant stosuje następujące określenia: „w latach trzydziestych XX wieku” (s. 5), „w latach 60. XX wieku” (s. 6), „lat 20ych XIX wieku” (s. 92).
- W rozprawie nie ma potrzeby stosowania wyrażenia „niniejszej pracy”, ponieważ czytelnik wie, co czyta. Podobna uwaga dotyczy używania zwrotów „poniżej”, czy „powyżej”, zwłaszcza w przypadku odniesienia do tabel czy wykresów z konkretną numeracją, np. w tabeli 3.2 poniżej, na wykresie 4.47 powyżej, wykresy 4.51-4.54, przedstawione powyżej.

- W teście pisanym nie omawiamy, tylko opisujemy, analizujemy. Doktorant dość często stosuje takie określenia jak: w omawianym obszarze, omawianego stosunku, omawianego wskaźnika, omawianego problemu, modelu, kierunku itp.
- W tytule wykresu 4.23 niepotrzebnie wymieniono wszystkie kraje, które są na wykresie.
- W rozprawie w swoisty sposób zastosowano nawiasy półokrągłe, ponieważ zamieszczono w nich zakończenia niektórych zdań.
- W bardzo wielu miejscach rozprawy Doktorant pominął wcięcia akapitów.

6. Wnioski końcowe

Oceniana rozprawa dotyczy ważnego zagadnienia i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego. Potwierdza wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Oprócz walorów poznawczych i naukowych rozprawa ma dużą wartość użytkową. Wnioski sformułowane w rozprawie mogą być przydatne w kształtowaniu rozwoju gospodarczego i dobrostanu, czyli warunków życia oraz zaspokajania potrzeb ludzi.

Recenzowana rozprawa stanowi wartościową próbę oryginalnego rozwiązania ważnego i aktualnego problemu badawczego a przedstawiony proces badawczy i sformułowane wnioski świadczą o umiejętności samodzielnej pracy naukowej Doktoranta. W części teoretycznej Doktorant wykazał się dużą wiedzą w zakresie teorii ekonomicznych i podjętej tematyki badań. Udowodnił umiejętność doboru metod badawczych, analizy danych empirycznych i oceny wyników badań oraz formułowania wniosków.

Do wartościowych osiągnięć Doktoranta w rozprawie należy zaliczyć:

- rozpoznanie genezy terminu dobrostanu wymiernego w odniesieniu do wzrostu gospodarczego w teorii ekonomii.
- klasyfikację krajów europejskich wg różnych kryteriów wzrostu gospodarczego i dobrostanu wymiernego.
- określenie relacji między składnikami wzrostu gospodarczego i wskaźnikami dobrostanu wymiernego.

Doktorant nie uniknął wprawdzie drobnych błędów i uchybień, ale część z nich ma charakter techniczny i przy tak dużej objętości rozprawy nie umniejsza jej wartości.

Reasumując, stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr. Mateusza Mariusza Mierzejewskiego pt. „Ocena wpływu wzrostu gospodarczego na dobrostan wymierny” spełnia

wymagania stawiane pracom doktorskim określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574).

Ze względu na wysokie walory rozprawy, przedstawione w recenzji wnioskuję o jej wyróżnienie. Przemawia za tym także obszerny przegląd teorii ekonomicznych związanych z tematyką badań, poprawność i szeroki zakres dokonanych analiz, umiejętność wnioskowania oraz bardzo bogata bibliografia w języku angielskim.

dr hab. inż. Elżbieta Szymańska, prof. SGGW

E. Szymańska

